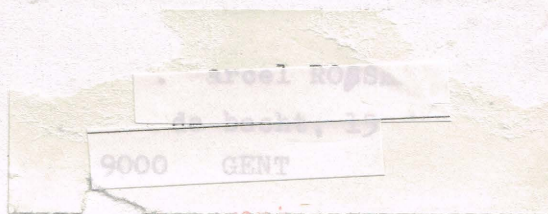
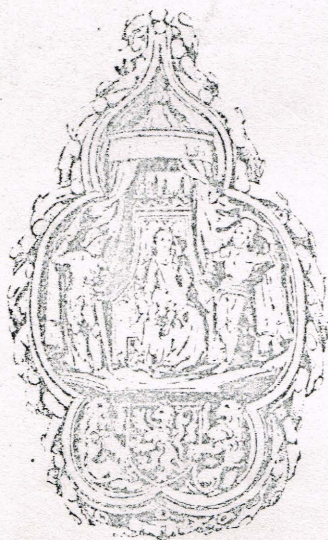

GHENDTSCHÉ-TYDINGHEN

maandblad van de heemkundige kring "gent",

jg. 1 nr. 7, juli-augustus 1972

Verantwoordelijke uitgever

M. STEELS

St. Lievensdoorgang, 1
9000 GENT

inhoud

- Diaprojectie	blz. 103
- Onze illustratie	104
- De vroegste Geschiedenis van Gent	105
- Judocus Jan Steyaert	107
- Wie was Vertrunen	112
- Over een tweetal sociale onlusten te Gent in begin 19e eeuw	121
- Aanvullende ledenlijst	122
- Speciaal Steunfonds	122
- Gent in de Spiegel van de dagbladen	123
- De toekomst van Gent	124
- Varia	128
- Vraag en Antwoord	129
- Bibliografische Sprokkelingen	133

(elke auteur is alleen
verantwoordelijk voor
zijn bijdrage)

sparen bij het

GEMEENTEKREDIET

zeker en vast!

- DEPOSITOBOEKJES

- KASBONS

- KAPITALISATIEBONS

10.000 fr. worden 24.000 fr.
in 12 jaar.

" OP ZONDAG 24 SEPTEMBER 1972 OM 10 u. 30 IN DE BOVENZAAL VAN "
 " " HET DAMBERD ", KOORNMARKT, GENT DIAPROJECTIE DOOR DHR. G. "
 " HEBBELYNCK, VOORZITTER VAN DE HEEMKUNDIGE KRING "GENT" OVER "
 " DE NEERMEERSEN VOOR HET GRAVEN VAN DE WATERSPORTBAAN. "
 " Alle belangstellenden zijn hartelijk welkom ! "

AVONDEN IN HET BEGIJNHOF, Sint-Amandsberg

Op zaterdag 26 augustus, op 2, 9, 16, 23 en 30 september 1972 van 19 uur tot middernacht worden ter gelegenheid van de eeuwfeestviering van de gemeente Sint-Amandsberg " Avonden in het Begijnhof " georganiseerd.

Een unieke gelegenheid om het begijnhof beter te leren kennen !
Een niet te missen buitenkans !

GIDSENBOND VAN GENT EN OOST-VLAANDEREN

Op 26 augustus 1972 bezoek aan het St.-Baafsdorp. Samenkomst aan de kerk van St.-Macharius.

Op 30 september 1972 " Honderd jaar Sint-Amandsberg ". Samenkomst Gemeentehuis Sint-Amandsberg.

Aanvang telkens om 15 u.

Deelname in de kosten 10,-Fr. per persoon ter plaatse te vereffenen.

WORDT LID VAN DE HEEMKUNDIGE KRING " GENT "

JAARLIJKSE LIDMAATSCHAPSBIJDRAGE : 150,-Fr. te storten op P.R.

nr. 10504.73 van Heemkundige Kring "Gent", p/a Rabotstraat, 10 9000 Gent.

De nieuwe leden ontvangen nog al de reeds verschenen nummers van GHENDTSCHÉ TYDINGHEN !!

KAART van " Het District van GENDT"

door Henricus HONDIUS 1641.

Deze kaart, gegraveerd door de bekende Henricus HONDIUS, in opdracht van Antoon SANDERS, latijn = SANDERUS, verscheen in eerste editie in de cartouche van het Groot Plan van 1641. De kaart, omringd van de afbeeldingen van 13 "huysen van plaisance", en vertonende in de benedenhoeken in nissen, rechts de Maagd van Gent met de leeuw, en links de wapens van Vlaanderen, werd naderhand door de graveur afzonderlijk en voor eigen rekening uitgegeven.

Deze kaart is zeer merkwaardig door de juiste weergave van de hydrografie van het district: de bochten van Schelde en Leie zijn met zorg opgetekend; ook het tracé van de Griet- of Vrytgracht, volgens Hondius ook "fossa Margaritica", uiterste grens van het schependom Gent, trekt onze aandacht.

Wij stippen enkele bijzonderheden aan:

Te Gentbrugge (nu ongeveer de Bassijnwijk): vervallen clooster van Rycke Claren, verlaten na de godsdiensttroebelen van de 16e eeuw.

In de Assels, hier vermeld als "De Hasselt" : Sartreusen pacht-hof, hoeve der Kartuizers midden het eiland gevormd door de Leie.

Ten zuiden van de stad: Pachthof van den abt van St Pieters: "Ottersem". In onze tijd gekend als de Otterghemse hoeve op het einde van de zgn. Ottergemse steenweg, dichtbij de "Sidac". Deze hoeve werd gedeeltelijk vernield door bombardement in de loop van de tweede oorlog en verdween daarna helemaal door het graven van de Ringvaart.

Tussen de Leie en de vestingen, ter hoogte van Ekkergerm-kerk, bemerken wij het "Belvedere" van bisschop Triest (nu ongeveer de Schepen Andries- en Bisschop Triestlaan, en niet zoals soms beweerd wordt: de blekerij van Alsberge & Van Oost-begin Drongendreef).

In de Wondelgemsemeersen- langs de Lieve-: de oude kerk van Wondelgem en het Pachthof. Hier stond eens het kasteel van Lodewijk van Male, nu in de Maisstraat: de spinnerij UCO - E.J.Braun en omgeving (cfr.: Geschiedenis van Bloemekens-wijk en Wondelgem).

Twee galgen zijn opgetekend: "den Driepickel" van de Oud-burg, op het grondgebied van Mariakerke, dicht bij de Brugse vaart, en deze van de schepenen van Gent, buiten de Sassepoort. Een reproductie van deze kaart werd in 1904 uitgegeven door de Commissie voor Monumenten van Gent.

De historische uitleg (in het frans) was van de hand van Victor van der Haeghen, archivaris van de stad.

De lithografische reproductie werd uitgevoerd onder leiding van Armand HEINS.

Kort voor de tweede wereldoorlog vatte F. Blockmans de studies van Pirenne, Des Marez, Fris en Van Werveke, en zijn eigen bevindingen over Gents geschiedenis samen, tot wat men zou kunnen noemen de "traditionele theorie" over het ontstaan van Gent. Volgens deze theorie ontstond in de 9e eeuw naast de toen GANDA geheten Sint-Baafsabdij op de linkeroever van de Schelde, een portus van dezelfde naam, dat door de Noormannen vernietigd werd, misschien reeds in 851 en zeker in 879. Tijdens de eerste helft van de 10e eeuw ontstond meer westwaarts, op ongeveer 1 km daar vandaan, op de rechteroever van de Leie, een nieuw portus, waarvan de ligging en het ontstaan bepaald werden door een castrum (versterking) op de linkeroever van de Leie, dat ten laatste ca 900 was opgericht tegen de Noormannen. Dit nieuwe portus breidde zich snel uit in zuidoostelijke richting enerzijds, tot bij de in 942 opgerichte oudste portuskerk Sint-Jans (nu Sint-Baafskathedraal), in westelijke richting anderzijds, nl. op de linkeroever van de Leie, rondom de latere Sint-Michielskerk.

Tot 1954 werden aan deze "traditionele opvatting" een drietal wijzigingen aangebracht. 1) A. Verhulst bewees dat de Sint-Baafsabdij de oudste en (tot de vernieling ervan door de Noormannen in 851 en 879) ook de belangrijkste van de beide Gentse abdijen was. 2) Opgravingen (1951-1954) onder het Gravensteen wezen uit dat de oudste sporen aldaar houtkonstrukties uit het laatste kwart van de 9e eeuw zijn; de eerste stenen gedeelten dateren vermoedelijk slechts uit de eerste helft van de 11e eeuw. 3) De toponymist M. Gysseling aanvaardde noch het bestaan van een eerste portus nabij de Sint-Baafsabdij in de 9e eeuw, noch het ontstaan van een nieuw portus in de 10e eeuw: volgens hem groeide vanaf de 9e eeuw in de omgeving van de Sint-Janskerk een portus uit een daar voordien bestaande agrarische nederzetting; dat portus ontwikkelde zich dan in de eerste helft van de 10e eeuw in de richting van het castrum.

Sinds 1954 waren het vooral de opzoekingen van S.J. De Laet en H. Van Werveke en A. Verhulst die een in menig opzicht verrassend nieuw licht wierpen op de vroegste geschiedenis van Gent.

Op de linkeroever van de Schelde, op 2 km ten zuidoosten van de vroegere Sint-Baafsabdij, werden door De Laet de sporen van een belangrijke Gallo-Romeinse vicus ontdekt, meer bepaald een grafveld en een industrieel kwartier. De bewoningskern, die nog niet werd opgegraven, reikte volgens De Laet tot zeer dicht bij de plaats van de latere abdij; op die plaats bevond zich in de 4e eeuw waarschijnlijk een Romeins castellum.

Toen de hl. Amandus in het tweede kwart van de 7e eeuw naar het Gentse kwam, heeft hij zich in het vervallen castellum gevestigd en daar zijn klooster gesticht, want de bevolking van een reeds bestaande nabijgelegen vicus (nederzetting) was hem aanvankelijk erg vijandig gezind. Die nederzetting lag niet naast

de abdij, maar op een zekere afstand er vandaan, eveneens langs-
heen de Schelde: naar alle waarschijnlijkheid op de hoge zand-
rug ten noorden van de kathedraal (dus op de zelfde plaats waar
Gysseling zijn portus van de 9e eeuw situeert). Tussen deze
vicus en de abdij ontstond al gauw een kerkelijke band (de bewo-
ners van de vicus gingen in de abdijskerk naar de mis) en ook
een economische band (Sint-Baafsjaarmarkt). Pas na de vernieling
van de Sint-Baafsabdij door de Noormannen, kon de Sint-Pieters-
abdij haar invloedssfeer uitbreiden tot in het portus, door er
een eigen kapel (Sint-Jans) op te richten en te laten wijden
door bisschop Transmar.

In verband met de tweede ontwikkelingspool van Gent, het cas-
trum op de linker Leieoever, bestaan nog heel wat problemen.
Van Werveke en Verhulst stelden vast dat zich in de 10e eeuw
naast de versterking, en binnen dezelfde omwalling, ook een be-
volkingsnederzetting bevond, hoofdzakelijk bestaande uit leder-
bewerkeren die in domaniaal verband werkten. De problemen betref-
fen vooral: het tijdstip van oprichting van het castrum (in de
rustige periode tussen de Noormanneninvallen van 851 en 879?),
de ouderdom van het - later Oudburg genaamde - ambachtelijk cen-
trum naast het castrum (ontstaan vóór, of als gevolg van de op-
richting van het castrum?), de bouwer van de versterking (Adalelm,
lekeabt van Sint-Baafs?), de reden waarom precies deze bouwplaats
werd uitgekozen, de al dan niet kunstmatige aard van de omringende
waterlopen...

Op het bestaande 9e eeuwse portus (ten noorden van de huidige
kathedraal) heeft het verschijnen van dit castrum geen direkte
invloed gehad. Toen dit portus echter rond 879 door de Noormannen
werd bedreigd, ontstond -wellicht door tijdelijke uitwijking van
de portusbewoners- een nieuwe handelsnederzetting ten zuiden van
het castrum, langsheen de beide oevers van de Leie. Toen na
enkele decennia het oude portus heropbloede, gingen beide handels-
nederzettingen in de loop van de 10e en 11e eeuw langzamerhand
samengroeien.

De ontstaansgeschiedenis van Gent blijkt zeer complex te zijn.
Van een continuïteit tussen de Gallo-Romeinse vicus op de linker
Scheldeoever en de Karolingische handelsnederzetting kan bezwaar-
lijk sprake zijn. Een continuïteit kan wel vastgesteld worden,
al was het maar topografisch, tussen genoemde handelsnederzetting
en het portus van de 10e eeuw. Deze continuïteit dient echter
wel gerelativeerd, aangezien het slechts door een onderbreking
ervan door de Noormannen mogelijk was, dat een nieuw portus
aan de oever van de Leie ontstond.

- * Onderhavige bijdrage is een door lic.M.Rijckaert, aspirant
NFWO, opgestelde samenvatting van een in het Duits gestelde
studie van Prof. Dr. A. Verhulst, die in het najaar 1972 onder
de titel Die Frühgeschichte der Stadt Gent verschijnt in het
Festschrift Prof. Dr. Edith Ennen te Bonn.

J.J.Steyaert werd geboren te Gent op 26 april 1799. Hij volgt de lessen aan de academie en behaalt er een prijs in 1818. Hij voelt zich echter meer aangetrokken tot het onderwijs en in 1821 is hij reeds werkzaam als primaire onderwijzer in de Sloopstraat. Primaire onderwijzers werden aangesteld in toepassing van de wet van 3 brumaire jaar 4 (25.10.1795); ze genoten te Gent een woonstvergoeding, maar moesten aan enkele kinderen kosteloos onderwijs verstrekken; de overige leerlingen betaalden een schoolgeld. De eerste primaire onderwijzer werd te Gent aangesteld in 1798. In 1807 wordt het aantal primaire onderwijzers gebracht op zes; in 1812 wordt dit aantal vermeerderd tot acht. Als primaire genoot Steyaert een woonstvergoeding van 189 gulden per jaar. Zijn school telde ongeveer 50 leerlingen, waarvan een vierde kosteloos onderwijs ontving. Aan een brief van Steyaert aan de Conseil de Régence van 9 juni 1825 ontlene we: "Met toestemming van den opziener der primaire scholen heeft hij reeds vier jaren de primaire school van den voormaligen onderwijzer Coucke overgenomen. Weshalve hij nederig verzoekt, dat de jaarlijksche toelage bestemd voor het onderwijzen der gratuite leerlingen op zijnen naam moge worden overgebracht". Verder vernemen we "dat hij zich reeds met eenige gangen van het verbeterd onderwijs heeft bekend gemaakt en bij het laatste examen den derden rang heeft bekomen". De schoolopziener bevestigt, dat Steyaert de vergaderingen van het schoolonderwijzersgezelschap heeft gevolgd. Hierbij een woordje verklaring: Jonglas, als hoofdonderwijzer van de in 1820 opgerichte rijksschool in de Blauwe Schole te Gent, richtte op verzoek van Van den Ende, hoofdinspecteur van het lager onderwijs, in 1821 een schoolonderwijzersgezelschap op. Het doel van deze vereniging was de algemene en de beroepsontwikkeling van de onderwijzers te bevorderen. De bijzondere nadruk werd gelegd op het gebruik van een nieuwe leesmethode - de klankmethode Prinsen -, die de oude spelmethode (verbeterd onderwijs), waarbij een groep kinderen gelijktijdig onderwijs ontvangen tegenover het ondoelmatig hoofdelijk onderwijs, waarbij elk kind afzonderlijk door de meester werd onderricht. Door een K.B. van 9.9.1817 behoorden alle onderwijzers een onderwijsakte te bezitten, waartoe ze een examen voor een jury moesten afleggen. Om zijn ijver en toewijding als onderwijzer en als lid van het onderwijzersgezelschap ontvangt Steyaert in 1827 als beloning het nodige didactisch materiaal voor de nieuwe leesmethode. In 1829 wordt Steyaert bibliothecaris van het Gents onderwijzersgezelschap.

In 1827 beslist het stadsbestuur van Gent drie armen-scholen op te richten. Volgens de onderwijswet kan in de openbare scholen enkel een aanstelling geschieden, nadat de sollicitanten, die een onderwijsacte en getuigschriften van goed burgerlijk, zedelijk en godsdienstig gedrag moeten voorleggen, een vergelijkend examen hebben afgelegd voor de schoolopziener en nadat de minister van het publieke onderwijs toelating tot aanstelling heeft verleend. Het examen onderzoekt twee aspecten: de algemene ontwikkeling en de beroepsbekwaamheid (methodenleer). Er waren 19 kandidaten: twaalf uit de Zuidelijke en zeven uit de Noordelijke Provinciën. Steyaert en twee katholieke onderwijzers uit het Noorden komen eervol uit de strijd. Zo wordt Steyaert in 1828 schoolhoofd van de armenschool 2, die gevestigd wordt in St. Jan in d'Olie op de Vlasmarkt. Zijn jaarwedde bedraagt 700 gulden. In 1829 telt zijn school 125 leerlingen. In een brief aan de stedelijke overheid vraagt Steyaert dan ook een ondermeester aan te stellen. Begin 1831 worden de twee Noordnederlandse onderwijzers ontslagen en vervangen door Belgische schoolmeesters. Steyaert zal gans zijn leven hoofdonderwijzer van school 2 blijven. In 1834 wordt zijn school overgebracht naar het Rijke Gasthuis. Zijn jaarwedde bedraagt nu 1700 F. Als vergelijking kunnen we mededelen, dat in 1835 de wedde van een onder-bureauchef lag tussen 1272 F en 1500 F, een eerste bediende ontving een wedde tussen 900 F en 1000 F, terwijl een ervaren drukker 600 F per jaar kon verdienen. In 1843 wordt school 2 overgebracht naar het Prinsenhof en in 1894 zal ze van hier verhuizen naar de Molenaarsstraat.

Tijdens het schooljaar 1856-57 telt de Prinsenhofschool 815 leerlingen en is de meest bevolkte school van de toen bestaande acht stadsscholen. In 1836 wordt Steyaert ook benoemd aan de centrale school voor Frans in het Pakhuis op de Koornmarkt; in de armen-scholen werd Frans niet onderwezen; de leerlingen van de hoogste klassen volgden 's avonds de lessen in Frans in het Pakhuis. De jaarlijkse vergoeding beliep 300 F. Van af 1850 werd de tweede taal aangeleerd in de lagere scholen en werd de centrale avondschool gesloten.

Uit een verslag van 1849 blijkt, dat het onderwijs in de drie wezengestichten erbarmelijk is. De commissie van de Burgerlijke Godshuizen belast Steyaert met de leiding, eerst van de school voor jongens, daarna ook van de beide gestichten voor meisjes.

Als de gemeenteraad in 1853 beslist een avondschool in het Prinsenhof te openen, wordt Steyaert tot hoofdonderwijzer van de adultenschool benoemd met een vergoeding van 600 F per jaar.

Steyaert is overwerkt: de schooluren zijn lang, het aantal vacantiédagen per jaar is zeer gering, het aantal leerlingen per klas is groot. Steyaert overlijdt op 59-jarige ouderdom op 19 april 1858. Op zijn begrafenis werd een afscheidsrede uitgesproken door schepenen de Maere, door Frans Rens namens "De Tael is gansch het Volk" en door Van Acker, eerste onderwijzer van de Prinsenhofschool.

Steyaert was een schoolman met hart en geest. Hij was fier op zijn school. Met genoegen vertelt hij in zijn werk over het bezoek van Koning Leopold I aan zijn school in het Rijke Gasthuis in 1834. Over zijn school in het Prinsenhof schrijft hij: "Geen school in 't geheele land telt een zoo groot aantal leerlingen, die er tot nuttige leden der samenleving worden opgeleid, en er worden geoefend in alles wat hun tijdelijk en eeuwig geluk kan verstreken". Tevens vertelt hij ons over de uitslagen door zijn leerlingen behaald in de wedstrijden. Zijn opvoedingsideaal formuleert hij als volgt: "De kinderen opleiden tot godsdienstige, verstandige menschen; ze tot brave, bekwame werklieden voorbereiden".

Steyaert hield ook van zijn stad. Niettegenstaande zijn zeer drukke beroepsbezigheden vindt hij nog de tijd om te schrijven. Achtereenvolgens laat hij verschijnen

1838 : Beschrijving van Gent.

1847 : Beknopte beschrijving van Gent.

1857 : Volledige beschrijving van Gent of geschiedkundige beschouwing van de stad en hare bewoners.

In het laatste werk stelt hij zich als volgt voor: "J.J. Steyaert, hoofdonderwijzer van een der stadsscholen en der drij weezengestichten. Werkend lid der Koninklijke Maatschappij van Schoone Kunsten en van het letterkundig genootschap "De Tael is gansch het Volk".

"De Tael is gansch het Volk" werd gesticht te Gent in 1836 en had in haar beginperiode een voornaam aandeel in de herleving van de Vlaamse letterkunde. In "De Tael is gansch het Volk" leerde Steyaert een aantal Vlaamse schrijvers kennen, w.o. J.F. Willems (1793-1846); Pr. Van Duyse (1804-1859), K.L. Ledeganck (1805-1847), mevr. Courtmans (1811-1890); E. Zetterman (1826-1855), verder nog Frans Rens (1805-1874), F. Blommaert (1809-1871), F. Snellaert (1806-1872) en J. Heremans (1825-1884). Aanvankelijk was de spreekbuis van "De Tael is gansch het Volk" de "Bijdragen der Gazette van Gent over Letteren, Kunsten en Wetenschappen (1836-1839); later verschenen de bijdragen van de leden in het tijdschrift "De Eendragt, veertiendaegsch tydschrift voor Letteren, Kunsten en Wetenschappen (1846-1878).

Prof. Dr. P. De Keyzer schrijft in zijn studie over het genootschap "De Tael is gansch het Volk" als politiek-neutrale vereniging ondervond ze de terugslag van de splitsing van de toenmalige flaminganten in een liberaal (vrijzinnig) en katholiek (clericaal) kamp. De eens zo beroemde maatschappij is bijna geluidloos ter ziele gegaan omstreeks 1885, de stichtingsdatum van de Koninklijke Vlaamse Academie".

In 1844 publiceert Steyaert het werk "Levensschets van den Heer Joseph Van Crombrugge in zijn leven Burgemeester der Stad Gent". Het is een bekroond antwoord op een prijsvraag van de Koninklijke Maatschappij van Schoone Kunsten en Letteren te Gent in 1843. Het werk telt 120 bladzijden. In het voorwoord schrijft Steyaert: "Waerom deze levensschets in de Vlaemsche tael en niet in het Fransch is gesteld, laet zich gemakkelijk verklaren: de koninklijke maatschappij, welke deze prijsvraag heeft voorgeschreven, bestaat uit echte Vlamingen; de Burgemeester, wier leven en daden hier zijn geschetst en gewaerdeerd, was een echte Vlaming en dit schrift zelve is voor echte Vlamingen bestemd". Het eerste hoofdstuk geeft een levensschets van Van Crombrugge; het tweede deel brengt een beschrijving en waardering van de verschillende inrichtingen en openbare werken, die de aandacht van de burgemeester genoten. Het volgende citaat toont wel duidelijk de gedachtengang van Steyaert aan: "Zoo hadden de eerste stralen van beschaving hun weldadig licht voor onze vaderstad doen opgaen, toen de omwenteling en hare gevolgen ons onderwijs met eenen noodlottigen slag bedreigde: onze Hoogeschool werd van twee faculteiten (wijsbegeerte en wetenschappen) beroofd; het College verloor bijna al zijn leerlingen; twee der stadskostelooze scholen raekten, na de afzetting der hoofdonderwijzers bijna geheel ten gronde, en de Nijverheidsschool deelde in 't zelfde lot. Er was dus geen enkele tak van 't onderwijs te herstellen, maer bijna het geheel moest heringerigt worden. Zulk een gewigtig onderwerp dierf Van Crombrugge op zich nemen".

Na dit citaat zal het ons niet verwonderen, dat Steyaert van bij de stichting in 1846 lid wordt van het Vlaemsch Gezelschap, dat onder impuls van Snellaert het eerste Nederlands congres, gehouden te Gent in 1849, voorbereidt. Naast de stichters Rens, Snellaert, Blommaert en Heremans waren o.a. dokter Cesar Fredericq, H. Van Peene, die in 1845 de Vlaamse Leeuw schreef, K. Miry, die het lied componeerde, de kunstschilders F. De Vigne en Lieven de Winne en Willem Rogghé lid van het Vlaemsch Gezelschap.

In 1858, kort na zijn overlijden, verschijnt "Een Speelreisje in België, behelzende schilderachtige en geschiedkundige beschrijvingen des lands-streken en gedenkstukken, zeden, gebruiken, instellingen, levensschetsen".

Het werk telt 368 bladzijden en kan dienstig zijn als prijsboek en als bibliotheekboek.

In verband met het onderwijs heeft Steyaert slechts een werk gepubliceerd. De titel luidt : "Verhandeling over de noodzakelijkheid van eene wet op het onderwijs in België beschouwd als het geschikste middel ter bevordering van de zedelijkheid en welvaart der geheele natie". Het werk verscheen in 1840; twee jaar later zal de eerste wet op het lager onderwijs gestemd worden. Volgende citaten leren ons de opvattingen van Steyaert kennen en we moeten erkennen, dat we verrast zijn deze geluiden reeds te horen in 1840. "Het volksonderwijs is een gevolg van het constitutioneel stelsel. Inderdaed, het is niet genoeg, dat het volk zijn regten heeft, het moet die kunnen genieten; het moet die met oordeel, verstand en kennis van zaken kunnen uitoefenen. En zoo een volk niet onderwezen en goed onderwezen is, hoe zal het zijne pligten als burger en kiezer kunnen vervullen?". Steyaert heeft echter nog andere motieven. "Het onderwijs is voor de werkende klasse niet alleen eene noodwendigheid, het is tevens een regt. Is het wel regtveerdig dat deze klasse, welke ook een groot deel der belastingen betaelt (het grootste deel van de inkomsten van de steden kwam van de octrooirechten, die gevoelig de prijs van de eetwaren verhoogden), de begoede klasse door het zweet zijns aenschijns voedt en de kosten voor hunne opvoeding helpt dragen, de voordeelen niet zou mogen genieten van een onderwijs naer zijnen stand en bestemming geregeld?". Steyaert is hier beïnvloed door het werk van Ducpétiaux "De l'état de l'instruction primaire et populaire en Belgique" (1838). Als onderwijzer heeft Steyaert natuurlijk ook belangstelling voor de materiële toestand, die hij te goed kent. "Men begrijpt reeds dat wij zouden wenschen, dat de onderwijzer door 't gouvernement aengesteld zijnde, van hetzelfde ook zoodanigen geldelijke onderstand zou genieten, dat hij niet meer verplicht zij eenig ander bedrijf uit te oefenen". Met uitzondering van de hoofdonderwijzers in enkele grote steden, was de toestand van de onderwijzers ver van rooskleurig: de wedde van de ondermeesters was zeer gering; in de meeste gemeenten ontving de schoolmeester slechts een kleine vergoeding, die moest aangevuld worden door het schoolgeld van de leerlingen en door de uitoefening van een ander beroep. Steyaert verdedigt ook de oprichting van twee normaalscholen en stelt hiervoor Gent en Luik voor, omdat in beide steden een universiteit gevestigd is. De rijksnormaalschool opgericht te Lier in 1818 werd gesloten in 1830; eerst in 1843 zullen opnieuw twee rijksnormaalscholen (Lier en Nijvel) worden opgericht. Tenslotte verdedigt Steyaert het principe, dat in Vlaanderen de onderwijstaal het Vlaams

moet zijn; hierbij verwijst hij naar het werk van Blommaert "Aenmerkingen over de verwaerlooing der Nederduitsche Tael" (Gent, 1832).

Steyaert nam ook deel aan wedstrijden ingericht door de Kamers van Rhetorica. Zo won hij een prijs te Nieuwpoort in 1840 voor de behandeling van het onderwerp "Boudewijn met den ijzeren arm". Herinneren we hier even aan de datum van de publicatie van "De Leeuw van Vlaanderen" (1838). Steyaert won ook prijzen te Eeklo, Brugge, Ieperen, en Harelbeke. In 1843 publiceerde hij nog een novelle "Hugo van Zomergem".

Uit deze biografie kunnen we vaststellen, dat in deze periode te Gent een intens Vlaams cultureel leven opbloede. Enkele Gentse straatnamen herinneren ons aan tijdgenoten van Steyaert.

Voor ons, Gentse heemkundigen, heeft Steyaert recht op een plaats, naast A.Voisin, Pr. Van Duyse, Pr. Claeys, V. Fris, A. Heins, A. Van Werveke en vele anderen, die ons door hun werken "Gent die Fiere" hebben leren kennen en waarderen.

M. STEELS

WIE WAS VERTRUNEN ?

Een (aanvaardbare ?) hypotese

Op 8 maart 1970 hield de heer Vispoel voor de Heemkring Gent in het Museum voor Volkskunde een spreekbeurt over oude Gentse straatnamen. Wat wellicht iedereen van die interessante en algemeen gesmaakte uiteenzetting zal onthouden hebben is de wetenschap dat over het onderwerp bijlange niet alles gezegd is en dat er voor de ijverige heemkundige qua die straatnamen nog heel wat brood op de plank ligt.

Wat volgt is niet meer maar ook niet minder dan een pretentieloze poging om van een der alleroudste straatnamen een zo aannemelijke als verantwoorde verklaring te geven. Wat zeggen wil dat mijn verhaal best niet afgesloten wordt met een Zo IS HET gebeurd, maar met een meer genuanceerd De kans is groot dat HET zo GEBEURD IS.

Plaats van het verhaal: de Predikherenbrug en de twee straten (beter steegjes) die er naartoe leiden: de Hoornstraat en de Jacobijnenstraat.

Tijd van de handeling: het eerste kwart van de 13de eeuw.
naam van het hoofdpersonage: Vertrune(n).

* * * * *

Die sedert lang vergeten naam kwam mij onwillekeurig voor de geest toen ik heel onlangs naar de herstellingswerken van het gewezen Pand (Predikherenklooster aan Onderbergen) stond te kijken. Een naam die, dacht ik, verdient eens van naderbij beschouwd te worden, vooral omdat we gekonfronteerd worden met een paar zeer oude van een persoonsnaam (Vertrunen = Vrouw Trune) afgeleide toponiemen Vertrunenbrug en Vertrunensteeg, alias Joffrauw of Joncfrau Trune(n). Wie weet de alleroudste overgeleverde.

De Joffrauw Trunenbrug, schrijft Fris (1), is de oudste naam van de Hoornbrug of Predikheerenbrug. Men zei ook ver Trunenbrug zonder dat wij kunnen vaststellen wie die vrouw of juffrouw Trune (Geertrui) eigenlijk geweest is. De Joncfrau Trunenstraat, noteert hij verder, is de oudste naam van het Hoornstraatje dat van de Voldersstraat (beter had hij van de Veldstraat gesproken) naar de Predikheerenbrug leidt. Men zegt ook wel ver Trunensteghe. Wat deze steghe betreft, verklaart hij, het woord komt van eene vrouw Geertruide, die haren naam aan die straat schonk. Tot daar Fris die geen enkele bewijsplaats aangeeft, alvast geen enkele datum.

Volgens Gysseling (2) spelde men de namen joncfro Trunen brighe (1306), joncvro Trunen brugge (1322), joncvro Trunenstege (1328), ver Trunen brugge (1402).

De namen komen inderdaad herhaaldelijk voor in de Stadsrekeningen. Het volstaat het Oorkondenboek der Stad Gent (3) te doorbladeren om vast te stellen dat vooral de brug heel dikwijls in het centrum van de belangstelling geplaatst wordt. Meer dan eens is er namelijk sprake van herstellingen aan dat kunstwerk aangebracht: juli en september 1321; februari, april, mei, augustus 1322; dan in 1323, 1327, 1328, 1330, 1333. Vooral in 1322 heeft men er belangrijke, dus veel kostende werken aan uitgevoerd: 14 augustus: somme van dat dontfangers hebben uteghegeven vanden werke dat binne desen jare es ghewrocht an Joncvro Trunenbr. 249 lb 13 s 5 d (4).

Alvorens in te haken op wat de doorwinterde historicus en de geleerde etymoloog en plaatsnaamkundige geschreven hebben mogen we in verband met dat Pand een paar geschiedkundige haakjes openen.

Gelegen tussen de Sint-Michielskapel - die in 1440 plaats zal moeten maken voor de gelijknamige kerk - en het huis toebehoorende aan de poorter Sohier Parys (5) bezaten Fulco Uten Hove en zijn zuster Trina = Catharina (6) een eigendom dat mogelijk door beiden of door een van hen, waarschijnlijk door de vrouw, bewoond werd.

Om in de vervanging te voorzien van het in 1176 bijna volledig uitgebrand en sedert dien erg verwaarloosd (7) Wittocxhospitaal (8) lieten zij in 1201 of wellicht nog vroeger hun woning als ziekenhuis inrichten, een inrichting die zij aan O.L.V. toewijdden: Portus Beatae Mariae = Port de la Sainte Marie = Haven van de Heilige Maria.

Weldra te klein geworden zijnde, zag het Uten Hovehospitaal zich verplicht een meer ruimte biedende plaats op te zoeken. Die plaats werd gevonden in de buiten de stad gelegen Bijloke. Bij monde van graaf Ferrand en gravin Johanna (van Konstantinopel) werd het aldus leeggekomen hospitaal in 1228 afgestaan aan de Dominikanen of Predikheren, die enkele jaren voordien reeds in het bezit gekomen waren van 's heren Sohier Parys' woning.

Volledigheidshalve dienen we te vermelden dat ook nog andere Uten Hove's zowel het hospitaal aan Onderbergen als dat van de Bijloke met waardevolle giften overlaadden; ik denk in de eerste plaats aan de kinderen van bovengenoemde Fulco: Fulco junior en Boudewijn, die beiden geestelijken waren, Eustachius, die schepen was, Margareta en last but not least Ermentrudis. Allemaal mensen die heel wat eigendommen schonken waarvan de belangrijkste gelegen waren aan de Koornmarkt, aan de Zandberg, aan de Kalandenberg, aan de Veldstraat, aan de Drabstraat, aan Onderbergen (kant Zandpoort) (9). Toch was het Ermentrudis die zich het meest om het welzijn van de Haven bekommerde. Zodra deze in de Bijloke vaste voet gezet had nam zij er in de hoedanigheid van donatrice haar intrek. Op 30 maart 1343 overleed zij er. Vanzelfsprekend werd zij er begraven (10). Had zij er niet voor gezorgd dat de eerste abdis van het klooster een van haar nichten was (Elisabeth Uten Hove 1230-1249) en de tweede de zuster van deze laatste (Maria Uten Hove 1249-1285) ?

Genoeg daarover. Laten we liever de draad van ons verhaal hervatten en herlezen wat Fris over Vertrunen weet te vertellen. Alvast onthouden we twee van zijn beweringen. Primo meent hij te moeten vaststellen dat het woord Vertrunensteghe "komt van eene vrouw Geertruide, die haren naam aan die straat schonk". (Liever had ik gelezen dat men - het volk - de straatnaam ontleend had aan de persoonsnaam Geertruide).

Secundo beweert hij dat we niet kunnen vaststellen wie die vrouw of juffrouw Trune eigenlijk geweest is.

Zoals voldoende bekend is hebben de van familienamen afgeleide (laat-) middeleeuwse toponiemen hun ontstaan niet zelden te danken aan de niet zelden indrukwekkende woningen (stenen) die door de dragers van die namen ofwel gebouwd waren ofwel gedurende een min of meer lange tijd bewoond waren geweest. Laten we zeggen land- en onroerende goedereneigenaars, patriciërs, nieuwe rijken; mensen die in de regel tevens het stadsbestuur in handen hadden. O.m. denk ik aan namen als

Ser Sanders Walle (1239)

Ser Boydins brucge (1297)

Ser Raes Gherechte (1300)

Ser de Bere steghe (1313)

Ser Soykins steghe (1336)

Ser (of Meester) Thomaes steghe (1339)

alias Stoepenberghes steghe (1361)

Crommelins steghe (1353)

Ser Godeverds steghe (1358)

Noddenaysteghe (1370) (11)

Ook wat de toponiemen Trunenbrug en Trunensteeg betreft zal het wel een van de bewoners van een belangrijk gebouw geweest zijn van wie die toponiemen hun naam kregen. Bewoners die door iedereen goed bekend waren, uiteraard in hoog aanzien stonden, met een woord mensen waren die tot de voornaamste families gerekend werden.

Ontegensprekelijk waren de Uten Hove's in dat geval. Behoorden ze niet tot de vijf, zes aanzienlijkste adellijke geslachten uit het Gentse? En was het niet zo dat ze dat gedurende vele eeuwen zouden blijven? (12) Vandaar ons vermoeden - vermetele veronderstelling of niet - dat het precies naar een dier Uten Hove's moet geweest zijn dat èn brug èn steeg genoemd werden.

Fris weet niets anders te vertellen dan dat Trude te identificeren is met Geertrui en schijnt er geen ogenblik aan gedacht te hebben dat die TRUI zowel een afkorting kon zijn van Gertrudis als van Ermentrudis. Beide meisjesnamen kwamen inderdaad in de middeleeuwen tamelijk veelvuldig voor. In een handschrift (13) uit de eerste decennia van de 13de eeuw tref ik de volgende varianten van die namen aan:

Gertrudis, Ghertrudis, Gertrud, Getrud, Gertru;

Ermentrude, Erm entrud, Ermentru.

Een eeuw later (14) zijn een lange reeks nieuwe varianten de oude komen vervoegen: Geertrui, Ghertruit, Gheertruid, Gertrude, Ghetrude, Ghetruud, Getruut, Gheertrude. Eigenaardig genoeg is geen spoor van de Ermentrudis-namen te verkennen.

Stippen we terloops aan dat elk van de twee bronnen slechts een enkele maal de naam TRUNE vermelden:

Gysseling: Trune filia Impini, blz. 82;

Oorkondenboek: Joncvro Trunen Veyherix, blz. 421.

Wat nu met die brug en die steeg, zal men zich terecht afvragen? In de jaren 1160 lijfde het Gemeentebestuur de lange strook Ekkergergebied in die we wellicht wat voorbarig St.-Michielsparochie zullen noemen. Om dit nieuw stuk Portus in staat van verdediging te brengen omringde men het zonder uitstel met een versterkte gracht (Houtleie) die de samenvloeiing van Leie en Kételvestkanaal verbond met het gedeelte Leie gelegen aan de achtergevel van de gewezen overdekte Vismarkt; het is te zeggen de plaats waar een eeuw later de Lieve een begin zou nemen.

Het tussen beide punten gelegen Leievak dat tot dusver de rol van versterkte stadsgrens gespeeld had, werd nolens volens een doodgewoon binnenwater.

Hoeveel en welke bruggen dit Leievak vóór de inlijving van de St.-Michielsparochie telde? Vraagteken. Lang zal het niet geduurd hebben of waar zich nu de Recollettenbrug, de Predikherenbrug, de St.-Michielsbrug en de Grasbrug (15) bevinden, zal men na de inlijving ofwel reeds bestaande (versterkte) nood- of ophaalbruggetjes door bredere vervangen hebben ofwel geheel nieuwe gebouwd.

Een ding staat echter als een paal boven water: voor het Uten-Hovehospitaal was het vanaf de eerste uren van zijn bestaan van het allergrootste belang te kunnen beschikken over een bruikbare en direkte toegangsweg tot de in die dagen zeer belangrijke St.-Niklaasparochie.

Om het even, of het erop aan kwam een reeds bestaande brug te moderniseren of er een voor het eerst te slaan, waren de Uten Hove's niet ondernemend en kapitaalkrchtig genoeg om het werk te financieren? Meer dan dat zal de man in de straat niet nodig gehad hebben om de vernieuwde of de spiksplinternieuwe brug met een verdiende en verantwoorde naam te dopen; de persoon in kwestie mocht dan nog wel een vrouw zijn: joncfrau Trune Uten Hove.

Doch zie, daarmee was de kous bijlange niet af.

Van de twee wegen - of wegeltjes- die naar onze brug leidden was er alvast een die ouder was dan de brug zelf: het waterstraatje (16) dat geroepen was om de inwoners van een eind Veldstraat, van de "Volrestrate" en naaste omgeving van het nodige water te voorzien en dat tot dusver een naam gedragen had die verloren ging toen men het naar dame Uten Hove ging noemen: Joncvro Trunensteghe.

Na verloop van tijd geraakte ook deze toponiem in het vergeetboek om achtereenvolgens Rudderstrate (16de eeuw), Egelantierstraetje en Hoornstrate (17) (ook wel eens Doornstrate) genoemd te worden (18de eeuw) (18).

De tweede, veel jongere weg (Onderbergen - brug) kan slechts vorm gekregen hebben na de voltooiing van de Predikherenkerk (laatste kwart van de 13de eeuw). Het lag voor de hand dat men hem met geen andere dan een aan het klooster ontleende naam zou begiftigen: Jacoppinensteghe.

Jacoppinen was de naam die de stichters van het Predikheren- of Domanikanenklooster zich zelf gegeven hadden in navolging van hun Franse voorgangers. In 1217. - precies 11 jaar vóór de goedkeuring van de stichting van hun eigen "huis" door het Generaal Kapittel der Dominikanen van Parijs - dat "sept disciples de saint Dominique vinrent fonder rue Saint-Jacques" (19) klooster dat wegens zijn ligging prompt "Couvent des Jacobins" genoemd werd. Het was namelijk in de gewezen afspanning-pleisterplaats waar de talrijke pelgrims op weg naar de beroemde bedevaartplaats Santiago de Compostela (Galicië in Spanje), Saint-Jacques-de-Compostelle, Sint-Jakobs van Compostella, zich een dag rust gunden, dat bovengenoemde "disciples" hun intrek genomen hadden.

Tot nog toe gingen we van de veronderstelling uit dat joncvro Trune niemand anders kon zijn dan de in de dokumenten dikwijls vermelde Ermentrudis: de dochter van Fulco I en zuster van Fulco II. Die veronderstelling is echter voor kritiek vatbaar. O.i. dient onze Trune vereenzelvigd met Catharina: de zuster van Fulco I. Inderdaad is Trune heel wat nauwer verwant aan Triene, Trien, Trine, Trina, Tryn en Trijn. (20). Daargelaten dat het zoals reeds eerder betoogd niet Ermentrudis maar Catharina geweest is die de Uten-Hovewoning afgestaan heeft voor het inrichten van het hospitaal.

Besluit

We menen aangetoond te hebben dat èn de Brug èn de Steeg hun naam te danken hebben aan een Jonkvrouw Uten Hove. Aan Ermentrude als de nadruk gelegd wordt op een zeer bekend, we mogen gerust stellen een in haar tijd populair personage. Aan Catharina als alleen rekening gehouden wordt met de aanleiding van een reeks steeds belangrijker wordende gebeurtenissen en men de nodige aandacht besteedt aan de gebruikte kozenaam. Het is dus niet denkbeeldig dat we gekonfronteerd worden met een van de alleroudste op een persoonsnaam- dan nog wel een voornaam - geënte toponiemen.

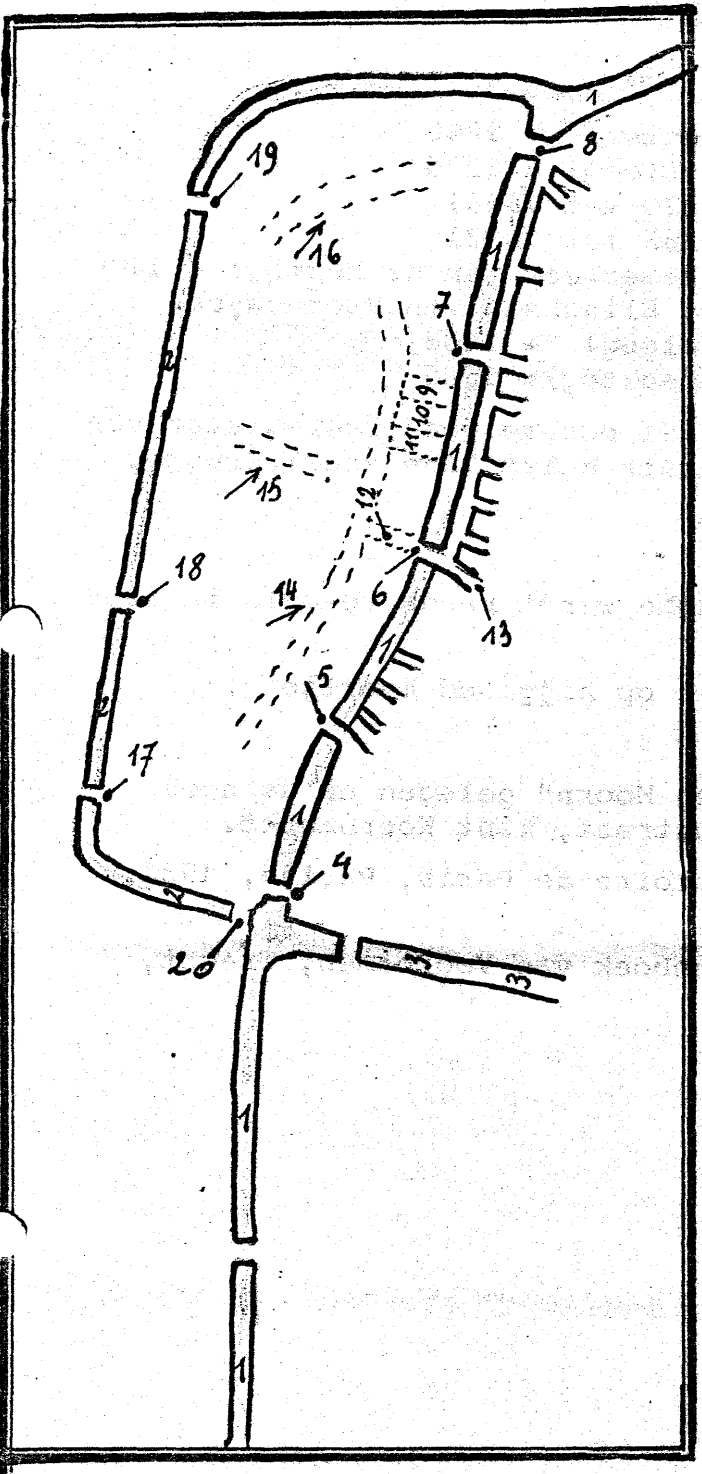
Mogen we met een onbeantwoorde vraag van ons onderwerp afscheid nemen? Op nauwelijks een paar passen afstand van de joncfrau Trunebrugge bevindt zich de joncfrau Mattestrate (vroeger Vrouwmattestraat, Vermattestate). Een bloot toeval? Matte is

de kozenaam voor Mathilde. In mei 1230 verkopen Gilbertus van Sotteghem en zijn vrouw Mathilde van Rasceghem tienden aan het Bijlokehospitaal (21). Is het absoluut ondenkbaar dat diezelfde Matte een paar jaar jaar voordien aan het Uten-Hovehospitaal andere tienden verkocht of wellicht geschonken heeft? Wie weet brengt de een of ander in de naaste toekomst niet wat klaarheid in dit voorzeker duister geval?

M. van Wesemael

NOTEN

1. Dr.V. Fris, De oude Straatnamen van Gent, Gent, 1925.
2. Maurits Gysseling, Gent's vroegste Geschiedenis in de spiegel van zijn Plaatsnamen,... Gent,... 1954.
3. Oorkondenboek der Stad Gent bezorgd door J.Vuylsteke, uitgegeven door V. Van der Haeghen en A. Van Werveke, Gent, 1900,1906,1908.
4. Oorkondenboek, blz. 187.
5. C.-L.Diericx, Mémoires sur la Ville de Gand, Gent,1815, blz.225.
6. Het Klooster der Paters Dominikanen, Gent, 1968.
7. Le P. Bernard de Jonghe dans son ouvrage précieux Belgium Dominicanum dit page 26, parlant du Couvent de Gand qu'autrefois il y avait dans la paroisse de St. nicolas en cette ditte ville, un hopital pour les pauvres infirmes, qu'ayant été détruit partie par le feu et autres infortunes, il n'a pu être retabli de ses propres biens... Aangehaald in "De L'Etablissement des Dominicains En La Ville de Gand," 18de-eeuw's handschrift, Stadsarchief Gent.
8. Gelegen op de hoek van de Veldstraat, tegenover de St.-Niklaas-kerk.
9. J. Walters, Geschiedenis der Zusters der Bijloke te Gent, Gent, 1930, blz. 12.
10. P. Bergmans, Biographie Nationale, XXV, blz. 986.
11. Gysseling
12. Het was in de loop van de 13de eeuw dat een van de Uten Hove's (Uuten Hove = Wten Hove = Tenhove = Uutenhove = Wtenhove) aan de Vrijdagsmarkt het prachtig, indrukwekkend steen liet bouwen, dat in 1476 in vreemde handen overging. Onder de talrijke leden van het geslacht die echt geschiedenis gemaakt hebben herinneren we o.a. aan:

- 1 Leie
- 2 Houtleie
- 3 Ketelvestkanaal
- 4 Kuipgat
- 5 Recollettenbrug
- 6 Trunebrug
- 7 St. Michielsbrug
- 8 Grasbrug
- 9 St. Michielskapel
- 10 Flaven v. d. H. M.
- 11 Schier Parijs
- 12 Jacobijnenstraat
- 13 Trunesteghe
- 14 Onderbergen
- 15 Jonkrouw Mattenstr.
- 16 Drabstraat
- 17 Zandpoort + brug
- 18 Pasternepoort + brug
- 19 Tuorepoort + brug
- 20 Kuipgatbrug (later Oordeelbrug)

Willem (de Vlaamse dichter) + 1246
 Jan (katholieke theoloog) + 1296
 Jan (schepen van 1320 tot 1329)
 Jan (schepen van 1363 tot 1392)
 Nicolaas (raadsheer en kamerheer van de hertog) + 1406
     was gehuwd met Elisabeth van Vaernewyck.
 Jan (katholiek theoloog) + 1488
 Jan (protestants theoloog)+ 1565

13. M. Gysseling en A. Verhulst, Het oudste goederenregister van de St.-Baafsabdij te Gent (eerste helft 13de eeuw), Brugge, 1964.
14. Oorkondenboek
15. De oorspronkelijke naam Vebrughe wordt reeds vermeld in 1208 (Gysseling blz. 81).
16. Zie de talrijke waterstraatjes op bijgaand kaartje
17. Fris, blz. 88
18. Genoemd naar de brouwerij "Den Hoorn" gelegen op de hoek van de Veldstraat en de Hoornstraat, kant Koornmarkt.
19. L.Dubech en P. D'Espezel, Histoire de Paris, Parijs, 1931, blz. 50.
20. Dr. J. Van der Schaar, Woordenboek van Voornamen, Trecht, 1964.
21. Walters, blz. 268.

Over een tweetal sociale onlusten te Gent in het begin van
19e eeuw.

Men hoort soms wel zeggen: "Ja, in de goede oude tijd". Of die oude tijd zo goed was, valt wel te betwijfelen. Hierbij enkele krantenknipsels uit de Gazette Van Gend.

Gend 3 juny 1816.

Een groot getal werklieden in de katoendrukkeryen binnen deze stad had over eenige dagen eene saemenspanninge gemaekt waer van het oogwit was, om de manufacturiers ten onrechte te dwingen van het werkloon te vermeerderen. De police zoo verregaende wanorders willende beteugelen, had de belhamels van deze saemenspanninge by den kop gevat en den tribunal correctionneel heeft den 1 dezer een vonnis uytgesproken, waarby Pieter Wallant en Bernard van Steenbeke veroordeelt worden tot twee jaeren gevang; Pieter den dapper en Jan den dapper tot een gavgang van dry maenden; Joseph de Voghelaere en Jan van Aelst tot een dito van eene maend. Karel Aerens tot een van acht dagen en alle solidairelyk tot de kosten van het vervolg; de twee eersten als de hoofden of te voornaemste aenstokers en de zeven andere als meer ofte min deel genomen te hebben in de bovengezeyde saemenspanninge en in de wanorders daer uyt gevolgd.

Gend 4 juny 1821.

Voorleden vrydag hebben de katoendrukkers en involders-gasten van eenige fabriquen dezer stad hun werk verlaeten en verscheydene buytenspoorigheden begaen. De police daer van onderricht heeft er 23 by den kop gevat en nae de stadsgevangenis gebragt. De oorzaeke van deze muytery is de volgende: sedert eenige dagen hadden de katoendrukkersgasten in algemeyne vergaederinge een decreet genomen luydende aldus: geenen fabricant zal vermogen binnen den tyd van tien jaeren eenige involders als drukkers op te zetten. De involders zig hier door benaedeeld vindende, hebben by represaille gedecreteert van geene drukkerskinders tot involders-leerlingen meer aen te nemen. Op 14 july werden twee belhamels van de wanorders veroordeeld tot zes weken gevang en dry andere tot eene maand. Eene werkmán, die zaterdag 14 dezer eene fabrikant dezer stad had geslaen en mishandeld ter oorzaeke van de getuygenisse die hy voor den tribunael van correctionneele police had gegeven, in de zaeke van de drukkers en involders-gasten, is de 20 dezer voor deze daed door de zelve tribunael veroordeeld tot zes maenden gevang, acht guldens boete en de kosten van het vervolg.

M.S.

AANVULLENDE LEDENLIJST

*****

In aansluiting met de vorige ledenlijsten laten we hierna, in alfabetische volgorde, de namen en adressen volgen van onze nieuwe leden. Aan al deze Mevrouwen, Mejuffrouwen en Heren onze oprechte dank voor hun vertrouwen en belangstelling in onze Heemkring.

De ledenlijst is volledig tot 31 juli 1972.

258. Dhr. Beyaert, Villadreef, 25 2959 ELEWIJT
259. Dhr. G. Claerman, Callierlaan, 248 9000 GENT
260. Dhr. P. De Caluwe, Residence "Castana", St.-Denijsstraat, 47
9820 SINT-DENIJS-WESTREM
261. Dhr. D. De Cloet-Van Vooren, Luchterenkerkweg 9810 DRON
262. Dhr. L. Hendrickx, Chaussée Gueule du Loup, 12 5730 MALONNE
263. Dhr. V. Jamart, Van Hultemstraat, 32 9000 GENT
264. Dhr. I. Michiels, Coupure, 423 9000 GENT
265. Dhr. G. Minne, Atletiekplein, 7 9000 GENT
266. Dhr. R. Roels, ir., Burggravenlaan, 126 9000 GENT
267. Dhr. P. Roose, Schepen Andrieslaan, 72 9000 GENT
268. Dhr. J. Sarens, Elsstraat, 33 9000 GENT
269. Prof. dr. G. Schrans, gemeenteraadslid, Meersstraat, 103
9000 GENT
270. Mevr. Van Caneghem-Schoone, Sir Winston Churchillplein, 53
9000 GENT
271. Prof. Van den Bogaerde, architect, Brakelmeersstraat, 25
9830 ST.-MARTENS-LATEM
272. Dhr. E. Van Laere, Diksmuidestraat, 39 9000 GENT
273. Dhr. W. Vlerick, Krommen Elleboog, 25 9000 GENT
- Nam een abonnement op ons tijdschrift :
274. UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK, Rozier, 9 9000 GENT

SPECIAAL STEUNFONDS

=====

Volgende leden beantwoorden onze oproep ! Hun namen volgen hier op basis van datum van storting. Aan allen onze oprechte dank.

Het Bestuur.

1. Dhr. M. Cambier, Directeur Grondkrediet van .. 1.000,-F.
België te Gent, Gent

2. Dhr. R. Tuytschaever, Gent	300,-F
3. Mevr. A. Eggermont-Van Geluwe, Gent	200,-F
4. Dhr. C. Van Hecke, Deurne	100,-F
5. Dhr. P. d'Alviella, Gent	300,-F
6. Dhr. V. Jamart, Gent	200,-F
	=====
totaal op 1 aug.	2100,-F

OOK UW BIJDRAGE HEBBEN WIJ NODIG !

GENT IN DE SPIEGEL VAN DE DAGBLADEN
 =====

1. Het vernietigde beeld van Prometheus van Van Biesbroeck blijft reacties uitlokken in de krant. Cf. HET VOLK van 6 juni 1972
2. Een overzicht van drie jaar Monumentenzorg in Oost-Vlaanderen verscheen in HET VOLK van 13 juni 1972, blz. 13
3. In VOORUIT van 24-25 juni 1972, blz. 8 verscheen een bijzonder interessante bijdrage over Johan Rudolf THORBECKE (overleden 1872) "de grootste architect van de parlementaire democratie" die gedurende vijf jaar (1825-30) aan de Gentse universiteit doceerde.
4. Op 23 juni 1972 overleed Dr. Oscar Dambre (geboren 12 november 1896) eminent kenner van het werk van de priester-dichter Justus de Harduwijn. Men leze hierover o.m. DE GENTENAAR van 24 en 30 juni 1972.
5. Over het nieuwe audio-visuele spel "Gent en Keizer Karel", dat in de Lakenhakke zal geplaatst worden verscheen in HET VOLK van 27 juni 1972 een interessant artikel.
6. In HET LAATSTE NIEUWS van 28 juni 1972 gelezen dat sedert 2 maanden de stad herstellingswerken laat uitvoeren aan de binnenkoer van het Museum van Sierkunst in de Jan Breydelstraat.
7. Over de "martelaars" van de Cité Van den Driessche aan de Martelaarslaan, lezen men het LAATSTE NIEUWS van 8-9 juli 1972
8. In de kranten verscheen het bericht dat de herberg "DE HEL", die een juweel van een gevel heeft, te koop is.
9. In HET VOLK wordt de interessante artikelreeks over Gentse straatnamen voortgezet. Over de Zandpoortstraat (cf. editie van 7 juni), Petercellestraat (5 juli), Stalhof (14 juni) en over de Apostelhuizen (27 juni 1972)
10. In DE GENTENAAR van 2 augustus 1972 wordt de schijnwerper gericht op het Patershof.
11. Onder de titel "Geheugen van 19de eeuws Vlaanderen" wordt afgebroken" wordt in HET LAATSTE NIEUWS van 20-21 juli 1972 de aandacht gevestigd op het feit dat vele uiterst merkwaardige gevels aan de Vlaamse Kaai met sloping worden bedreigd.

Dit is een onderwerp dat sedert een paar jaren de belangstelling geniet van een groot deel van onze bevolking. Zeer terecht voelen velen van onze stadgenoten zich daar rechtstreeks bij betrokken. Deze belangstelling komt tot uiting in artikelen, voordrachten, discussies, manifesten, enz. en het is zeker een verheugend verschijnsel dat de vroegere apathie en onverschilligheid de plaats geruimd hebben voor een vaak gepassioneerde interesse.

Het is nu zo wat voor iedereen duidelijk geworden dat de verdere evolutie van ons modern leven geleidelijk een stedenbouwkundig probleem doen ontstaan heeft in onze stad en dat binnen afzienbare tijd dit probleem een acute vorm dreigt aan te nemen.

Wanneer men eens nagaat wat er geschreven en gezegd wordt door dezen die een oplossing voorstellen, komt men direct tot een paar opmerkelijke vaststellingen. Ten eerste zijn er slechts weinigen die een globale visie hebben op dit stedenbouwkundig probleem. Meestal concentreert men zich op slechts enkele aspecten en verwaarloost men volledig alle andere even belangrijke onderdelen. Dit leidt vanzelfsprekend tot manke, onbevredigende oplossingen. Het is evident dat, indien men slechts geobsedeerd is door een verkeers- of vervoerprobleem, de voorgestelde oplossing zal leiden tot iets dat volledig onaanvaardbaar is. Andere voorstellen worden voornamelijk geïnspireerd door de belangen van bepaalde groepen. Ook dit is natuurlijk de juiste methode niet. Verder schijnen veel studies een zeer belangrijk punt te negeren, nl. dat Gent in vele opzichten een unieke stad is van een onvervangbaar historisch karakter en dat oplossingen die bevredigend kunnen zijn voor andere steden, het niet a priori zijn voor Gent.

Als één van de premissen van het probleem zou moeten gesteld worden dat ons kunst- en cultuurhistorisch patrimonium niet aangetast worden en dat onze stad zijn eigen typisch karakter behoudt. Alle oplossingen die daar geen rekening mee houden zouden onvermijdelijk leiden tot catastrofes.

Als illustratie van voorgaande willen wij vandaag eens wat dieper ingaan op de artikelenreeks die verschijnt in het "Mandelboekje": "Oude en Nieuwe Verkeersaders" (April 1972) en "Oude Stede! Nieuwe Aders?" (Juni 1972). Deze serie is trouwens nog niet afgesloten en de voortzetting zullen wij waarschijnlijk kunnen lezen in het volgend nummer.

Het is altijd met genoegen dat wij het "Mandelboekje" doornemen, al was het maar voor de meestal zéér interessante foto's welke het bevat. Dit wil evenwel niet zeggen dat wij altijd accoord zouden gaan met wat er in geschreven wordt en precies in de 2 laatste nummers werden heel wat ideëen verdedigd tegenover dewelke wij op zijn minst uiterst gereserveerd staan.

Men heeft het over het "Gent van Morgen", maar zoals trouwens uit de titels al af te leiden is, wordt ook hier het accent voornamelijk gelegd op het verkeers- en vervoerprobleem. De thesis wordt verdedigd dat het stadscentrum zo goed mogelijk moet toegankelijk gemaakt worden voor het verkeer. Deze stellingname heeft alleszins het voordeel van duidelijk te zijn, zij het dan ook dat ze diametraal staat tegenover de mening van vele stedenbouwkundigen die juist het verkeer uit het stadscentrum willen weren. Hun thesis - die wij volledig bijtreden - is: het stadscentrum volledig en gemakkelijk toegankelijk maken voor de mens, maar niet voor het particulier vervoer.

De auteur wil ons o.m. overtuigen door te wijzen op het ontstaan van onze stad en zijn evolutie in de loop der tijden.

Hij zegt - en dit is zeer juist - dat de Gentenaars altijd getracht hebben het stadscentrum zo goed mogelijk toegankelijk te maken voor het verkeer. Maar "comparaison n'est pas raison" en een simplistische vergelijking mist bewijskracht. Te veel zaken zijn totaal veranderd opdat principes die vroeger gezond waren ook nu nog integraal toepasselijk zouden zijn. In de Middeleeuwen heeft Gent nooit meer dan 60.000 inwoners bezeten en er was geen sprake van voorsteden. Eens buiten de stadspoorten zat men op den "boerenbuiten".

Nu telt Gent 150.000 inwoners en is het omringd door dichtbevolkte voorsteden. Vroeger was, buiten de landbouw en het vervoer, al het werk geconcentreerd in de stad zelf. Dit is nu totaal veranderd: de meeste mensen werken buiten de eigenlijke stad. Verder, en dit is wel het grootste verschil, bestaan er nu auto's. Dit nieuw element heeft al die mooie principes die gedurende 1000 jaar toepasselijk geweest zijn volledig dooreen gegooid. Wij zitten nu eenmaal met die auto's en vanzelfsprekend is het ondenkbaar ze te willen afschaffen. Wat wèl moet gedaan worden, is de auto binnen zijn eigen redelijke perken houden. De auto beschouwen als een Heilige Koe die over alles prioriteit heeft is natuurlijk onzinnig, wat niet belet dat vele "verantwoordelijken" er deze visie op nahouden.

Alles verder blijven opofferen aan het zich steeds uitbreidend verkeer in de steden gaat gewoon niet meer en het mag wel verbazingwekkend genoemd worden dat de "overheid" dit nog niet schijnt ingezien te hebben. Men blijft maar steeds straten verbreden en herleiden tot autobanen en men komt met de gekste voorstellen voor de dag om te trachten het autoverkeer op te vangen.

Wat opvalt bij vele plannemakers is dat ze, zoals de meeste generaals, één oorlog achterstaan. Ze gaan voort op de huidige verkeersdichtheid en verhogen dit cijfer met 30-40% om rekening te houden met een toekomstige uitbreiding, maar dit is totaal onrealistisch.

Wanneer wij spreken van "Gent Morgen" bedoelen wij daar natuurlijk niet mee het Gent van 1975, maar het Gent van het jaar 2000.

Het Gent van onze kinderen en kleinkinderen, ten opzichte van wie wij dan toch de elementaire plicht bezitten hun een stad achter te laten waarin zij nog kunnen leven op een behoorlijke manier.

Wij weten dat er altijd een zeker risico schuilt in extrapolatie, maar toch geven vrij betrouwbare berekeningen aan dat, wanneer geen nieuw onvoorzien element de zaak komt beïnvloeden, wij hier in het jaar 2000 met 3 maal meer auto's zullen zitten dan nu. En dan zullen wij nog maar het cijfer bereiken waar men nu aan toe is in de Verenigde Staten. Het zou toch voor iedereen duidelijk moeten zijn dat het onzinnig is al deze auto's verder te blijven aantrekken naar het stadscentrum!

De auteur van de Mandelartikels neemt andere steden zoals Brussel en Antwerpen als voorbeeld. Hij zegt: "Zij beschikken sedert jaren over lanen die het centrum bedienen en beijveren zich om de toegangswegen te verbeteren. De Kulp van Gent daarentegen is een slecht georganiseerd eilandje dat door een grote, moeilijk te doorkruisen zone van de buitenwereld afgesloten is."

Wij menen dat de auteur wel een zeer slecht voorbeeld kiest om zijn thesis te staven. Iemand die vaak in het centrum komt van deze steden zal toch moeten toegeven dat het verkeer aldaar veel minder vlot verloopt dan in Gent, zij het dan ook dat o.m. te wijten is aan het feit dat men in Gent nog niet te veel misbruik gemaakt heeft van verkeerslichten en men aldus aan het persoonlijk initiatief de gelegenheid geeft zelf vele problemen op te lossen.

Wij weten natuurlijk niet wat het zal worden eens dat het ongelukkig idee van de inval van de E.3 aan het Wilsonplein zal gerealiseerd zijn, maar op het huidig ogenblik is het verkeersprobleem te Gent niet zo nijpend als sommige willen verkondigen, wat niet belet dat men op zekere knelpunten een paar minuten kan verliezen gedurende de spitsuren en men vanzelfsprekend niet moet ophouden met het zoeken naar "redelijke oplossingen om het verkeer zo soepel mogelijk te laten verlopen.

Wie houdt zich nu bezig met deze Gentse problemen ?

De auteur vertelt het ons: "Sedert meer dan een jaar houdt de stedelijke overheid maandelijks vergaderingen waarop tot 50 deelnemers, meestal ambtenaren, aanwezig zijn om een globale oplossing te vinden voor het probleem van het openbaar en particulier vervoer."

Dit is typerend voor de manier waarop men werkt: men tracht een "globale oplossing te vinden voor één enkel aspect van het stedenbouwkundig probleem. Iedereen schijnt hier in zulke mate geobsedeerd te zijn door het verkeers- en vervoerprobleem, dat alle andere aspecten nauwelijks aan bod komen. Het is toch duidelijk dat verkeer en vervoer een onderdeel zijn van het "globaal stedenbouwkundig probleem" en dat het geen zin heeft deze problemen te willen oplossen, losstaand van het geheel. Wat ons ook telkens weer opvalt is dat bij al die besprekingen tussen "50 deelnemers, meestal ambtenaars" iemand ontbreekt: de man uit de straat, de doorsnee-Gentenaar die hier leeft en woont en dagelijks geconfronteerd wordt met de reële problemen van zijn stad; die geen deskundige is maar nog wel gezond verstand bezit. Moest wat meer naar hem geluisterd worden dan zouden misschien veel stomiteiten kunnen vermeden worden.

Wij kunnen de auteur niet volgen wanneer hij schijnt te betreuren dat het Stadsbestuur verleden jaar de beslissing nam het resultaat af te wachten van de Ideeënwedstrijd van de Jaarbeurs. Dit was een zeer wijze beslissing. En het argument - dat wij vroeger reeds hoorden - dat op die manier de kredieten die bestemd waren voor Gent inmiddels door andere steden gebruikt worden, kan toch moeilijk als ernstig beschouwd worden. Onze bekommernis moet zijn: een bevredigende oplossing vinden voor het stedenbouwkundig probleem van onze stad en niet op kredietenjacht gaan. Wij gaan toch het risico niet lopen onze stad te verknoeien enkel maar om een krediet op te gebruiken ?!

Naarmate wij verder lezen verhoogt onze verwondering. Het schijnt immers met iets als een lichte verontwaardiging te zijn dat de auteur de volgende vaststelling doet: "De belangstelling van de stedenbouwkundigen gaat vooral uit naar het woon- en leefmilieu, d.w.z. naar lokalen, gebouwen, groene ruimten, watervlakken, zuivere lucht, monumenten en mooie plekjes. De stad wordt aangezien als een plaats voor wandelaars, toeristen, ontspanning en vermaak, terwijl ze wezenlijk een plaats is waar gewerkt wordt."

Ja, inderdaad, de mensen die hier wonen wensen hun stad als nog iets anders te beschouwen dan enkel maar een "werkplaats". Zij wensen er ook nog op een behoorlijke manier te kunnen leven. Eens zijn dagtaak volbracht, kan niet iedereen zich vlug langs brede, moderne verkeersaders begeven naar zijn rustige villa in St-Denijs, De Pinte, Latem of Deurle. En dat verandert de hele optiek....

Verder vindt de auteur dat de stedenbouwkundigen zich weinig zorgen maken over de herleving van de stad en dat de toepassing van hun principes de vitaliteit van de stad zal schaden, want "zij willen een verbod tegen hoogbouw, het verbannen van industriële vestigingen die milieuverontreinigend genoemd worden, het maximaal beperken van het

autoverkeer, steeds groter voor voetgangers voorbehouden zones. Van het stadscentrum willen zij een promenadeplein maken waar men kan flaneren en ontspanning zoeken."

Verder pleit hij voor hoogbouw buiten de kuip, zo bvb. een administratief centrum beneden aan St-Pietersnieuwstraat of een hoogbouw hotel-complex aan Gent-Zuid. Hij vraagt zich af of de "sky-line" van Gent daardoor geschaad zou worden, nu er toch reeds fabrieksschouwen en een boekentoren te zien zijn. Deze argumentatie komt ons toch wel discutabel voor. Zo iets in den aard van "het is toch al een beetje verknoeid, laat het ons dan maar helemaal verknoeien."

Onze verwondering gaat steeds verder wanneer wij kennis nemen van het feit dat "industriële ondernemingen die het milieu verontreinigen niet naar een industriezone moeten overgebracht worden, maar dat men de verontreiniging ter plaatse moet bestrijden en aldus de werkgelegenheid van de Gentse bevolking ter plaatse moet houden. Of wenst men soms dat de Gentse bevolking met de fabrieken uit de stad wegtrekt?"

Wij kunnen dit enkel maar beschouwen als een zeer povere, demagogische argumentatie, van hetzelfde gehalte als het onlangs gehoorde vals gesteld probleem: Wat verkiest ge, een vervuild milieu of werkloosheid? Alsof maar deze 2 mogelijkheden zouden bestaan. Men heeft de laatste jaren onze oren zot geraasd met die imperatieve economische expansie en het steeds maar scheppen van nieuwe werkgelegenheid. Graag werden wij toch eens cijfers voorgelegd van het aantal werklozen in onze streek, abstractie gemaakt van al diegenen die voor de een of andere reden uiteraard altijd werkloos zullen blijven en van het aantal gastarbeiders dat hier tewerk gesteld is. Het Programmatiebureau van ons land voorziet voor de periode 1971-1975 de immigratie van 120.000 (!!!) gastarbeiders om de geplande economische expansie te kunnen verwezenlijken. Wij denken dat een dergelijk cijfer voldoende voor zichzelf spreekt.

Ook het aanleggen van voetgangerszones en winkelstraten vindt geen genade in de ogen van de auteur die vindt dat dit in de huidige stand van zaken "zinloos en nutteloos" is. Wij kijken toch wel even vreemd op wanneer wij verder vernemen dat in het centrum van onze stad de voetganger een zeldzaam ras is en dat in de Veldstraat de voetpaden de hele dag voor drie vierden leeg zijn. Ook dat het invoeren van voetgangerszones op niets anders zou neerkomen dan op het opheffen van parkeergelegenheid, wat tot rechtstreeks gevolg zou hebben dat de bedrijvigheid zou afnemen in de straten die het slachtoffer (!) zouden worden van dergelijke beslissing.

Wij worden dus weer geconfronteerd met de gemotoriseerde Heilige Koe. Dit lijkt ons nu toch wel een beetje te veel op de gekende kortzichtige visie van sommige neringdoenden die vrezen minder te zullen verkopen als de klanten niet vlak voor de deur kunnen parkeren. Visie die, het is de laatste jaren telkens opnieuw gebleken, volledig verkeerd is. Dààr waar de winkelstraten omgezet werden in voetgangersstraten is dit steeds uitgegroeid tot een succes, zij het dan ook dat dit aanvankelijk stuitte op het verzet van de neringdoenden, die nu de eersten zouden zijn om te protesteren wanneer deze straten opnieuw opengesteld zouden worden voor het normaal verkeer.

Gelukkig is al wat over deze kwesties gepubliceerd wordt niet van hetzelfde gehalte. Wij vermelden dan ook graag, als blijk gevend van een veel ruimere visie, de "Stedebouwkundige Strukturschets voor het Gentse, gericht op de bescherming en de renovatie van de historische kernen" die opgesteld werd door de werkgroep van stedebouwkundigen "Gent Nu". Wij herinneren er aan dat deze werkgroep samengesteld is uit de heren Robert Verbanck, Jos Mornie, Herwig Verstraete en Herman Rosseau.

Tenslotte zouden wij willen wijzen op het belang dat wij erbij hebben eens aandachtig te bestuderen wat er gebeurt in andere steden en vooral profijt trekken uit de fouten die daar gemaakt worden. Een prachtig, maar niet na te volgen voorbeeld op dit gebied is Brussel. Wij leggen er nogmaals de nadruk op: Gent is een apart geval. Wat geldt voor andere steden geldt niet noodzakelijkerwijze voor Gent.

Laat ons uiterst voorzichtig zijn om iets te wijzigen aan het uitzicht van onze stad. En laat het alstublieft niet gebeuren door mensen die misschien goede bedoelingen hebben, maar die niet vertrouwd zijn met zijn speciaal karakter.

Wij willen eindigen met wat onlangs een gekende Gentse journalist schreef i.v.m. de absolute noodzakelijkheid het gezicht van Gent ongeschonden te laten: "Men moet misschien Gentenaar zijn sedert minstens 2 à 3 generaties om deze stad naar zijn juiste waarde te schatten en ervan te houden."

Zou het geen goed gedacht zijn ook eens rekening te houden met het advies van deze categorie Gentenaars?

H.C.

VARIA

=====

- Uit de kranten vernemen wij dat men iets zou gaan doen om het verkeer te regelen aan St-Jacobs. Het Ministerie van Openbare Werken zou er verkeerslichten willen plaatsen en een plan van wegenstelsel klaar hebben dat eerlang zou uitgevoerd worden. Wij hopen oprecht dat het nooit zo ver zal komen, want het is vrijwel zeker dat de toestand aldaar door deze maatregel aanzienlijk zou verslechteren.
- De toestand aan St-Jacobs is inderdaad opmerkelijk. Als wij ons niet misteld hebben komen daar 10 wegen samen van waaruit het verkeer kan komen (en komt). Normaal bekeken zou daar permanent een hopeloze warboel moeten heersen. Opmerkelijk genoeg is daar zelden sprake van. Iedereen schijnt daar redelijk goed "zijn plan te trekken" en profiteert van de eerste gelegenheid om door een vrijkomend gaatje te wippen. Wij moeten dagelijks over dit punt heen en hebben in het ongunstigste geval nooit langer dan 60 seconden moeten wachten om er overheen te geraken. Meestal gebeurt dit beneden de 30 seconden. Ongevallen zijn er eerder zeldzaam.
- Daar verkeerslichten plaatsen zal voor gevolg hebben dat de situatie o.m. in de Borluutstraat en het Steendam hopeloos zal worden, zonder dan nog te spreken van de repercussiegolf op de verlenging van deze verkeersaders.
- Daar waar het persoonlijk initiatief zorgt voor een redelijke oplossing kan men best niets veranderen. "Le mieux est l'ennemi du bien"....

H.C.

- Wij kunnen niet weerstaan aan de verleiding een paragraaf te lichten uit het artikel van Prof. Pierre Kluyskens over "De Herstelling van het Gravensteen" in "DE GENTENAAR" van 24 Juli 1972:

"Al bijeen is het financieel offer van de stad nogal miniem geweest: het aandeel van Gent in aankoop, onteigening en restauratie is niet veel belangrijker geweest dan het bedrag dat de provincie heeft uitgegeven voor het optrekken van de afschuwelijke bunker tussen bisschoppelijk paleis en hoofdkerk, eeuwige schandvlek voor hen die dat monster op die plaats hebben gewild en aanvaard."

Wij zijn blij eens zwart op wit gedrukt te zien staan wat de overgrote meerderheid der Gentenaars denkt.

H.C.

- Van 15 juli tot 31 augustus 1972 heeft in het Museum van Volkskunde een tentoonstelling plaats: Iconografie van het Oude Dominikanenklooster te Gent (het Pand in Onderbergen).

Een tentoonstelling die iedere Gentse heemkundige moet gaan zien !

VRAAG EN ANTWOORD

=====

VRAAG NR. 18 van Mevr. R. De Porre, Gent

Kan een van onze medeleden mededelen in welke straat en welk nummer Hippoliet Van Peene woonde?

VRAAG NR. 19 van ir. R. Roels, Gent

In het boek van P. Jonglas (1834) "Aardrijks-geschiedkundige Beschrijving der stad Gend, voor de jeugd, met eene kaart" (uitgegeven te Gend, bij J. Snoeck-Ducaju en Zoon, drukkers voor de Scholen, Veldstraat) lees ik dat de Vrijdagmarkt, vóór de franse overheersing, versierd was met een standbeeld van Karel V, 50 voet hoog.

Wie kan hierover meer inlichtingen verstrekken?

VRAAG NR. 20 van ir. R. Roels, Gent

Kan een geacht medelid enkele preciese inlichtingen verstrekken omtrent de drukker J. Poelman, welke in de 18e eeuw woonde op de Hoogpoort, in het "gekroond Zwaard" ?

Antwoorden, waarvoor oprechte dank, p.a. Rabotstraat 10, 9000 Gent.

ANTWOORD OP VRAAG NR. 10 van Dhr. G. Dieperinck over de benaming

"Lintworm" door Chr. Vandenbussche

Volgens het "Middelnederlandsch Woordenboek" van E. Verwijs en J. Verdam, 4e deel, 's Gravenhage, 1899, kolom 652, is het woord Lintworm van Duitse oorsprong en betekent het een

tautologische samenstelling waarvan de beide delen slang betekenen nl. lind, lint = slang en Worm = de benaming van een min of meer mythisch dier dat men zich voorstelde onder de gedaante van een mythische draak of als een reuzeslang of ook als een dier dat gelijkt op een krokodil of kaaiman.

Verder wordt gezegd dat het woord samengevallen is of verward geworden is met een ander mythisch dier nl. de lynx of los.

Eerder dan de naam van het huis van een volkse interpretatie van de lange bierwagens te willen afleiden lijkt ons de etymologische verklaring dichterbij de waarheid te liggen.

Trouwens de gevelsteen stelt inderdaad een mythische draak voor.

De huidige gevelsteen dateert ongetwijfeld van de restauratie van het huis maar is geïnspireerd op de oude benaming van het huis, dat reeds in 1468-69 de "Lyndworm" wordt genoemd, cf.

Stadsarchief Gent, Acten en Contracten van de Keure, 1468-69, f° 47 en F. De Potter, Gent, Dl. 7, p. 350 e.v.

ANTWOORD OP VRAAG NR. 16 van Dhr. Johan Mulert over Heinrich

Wandt door P. d'Alviella.

In het werk "Vie d'Etappe à Gand" door Heinrich Wandt, Deuxième et dernier volume, in toegestemde vertaling uit het Duits, uitgegeven bij H. Janssens, Hovenierstraat 22 te Ledeberg-Gent, copyright 1921 by H. Wandt, Berlin-Charlottenburg, Droysenstrasse 10 a. vinden wij op biz. 5 tot 10 een biografie van auteur, waaruit hierna enkele gegevens:

Heinrich Wandt werd geboren te Stuttgart (Wurtemberg) op 13 mei 1890. Hij was eerste zoon van vijf kinderen uit het huwelijk (aangegaan in 1889) tussen zijn vader, dertiende zoon van een Pruisische militaristische familie die ingevolge een door Bismarck uitgevaardigde wet op het socialisme vervolgd werd door de agenten van de reactionaire politie en het land kon ontvluchten, en zijn moeder, herkomstig uit het Zwabische hertogdom.

Studeerde op zevenjarige ouderdom aan de beste school van Stuttgart. Wegens zijn schrandereheid dachten zijn ouders hem te laten studeren voor onderwijzer maar hij had ook andere plannen, nl. het reizen om de volkeren en hun geschiedenis te kennen. Hij las aandachtig vele dagbladen en tijdschriften en trok ten strijde ten voordele van de arme en verdrukte volkeren, naar het voorbeeld van zijn vader. Op veertienjarige ouderdom schreef hij reeds zijn eerste "Kinderverhalen" die in het grootste dagblad "Stuttgarter Tageblatt" gepubliceerd werden. Op 16 jaar verloor hij zijn moeder. Nadien trok hij naar de vreemde landen, liet zich aanwerven als metsler, en volgde ook een cursus van architect aan de Technische Hogeschool welke hij met succes verliet, om verder te reizen. Ook was hij tijdelijk metsler, stalknecht, kelner, tolk, gids, scheepsjongen om in zijn levensonderhoud te voorzien en zijn reizen verder te kunnen zetten.

Hij begon sinds 1908 te Hesbach aan zijn loopbaan van onafhankelijk auteur, en als propagandist voor de sociaal-demokratische partij waarvan hij reeds lid was op 16 jaar. Hij verdiende zeer weinig maar kreeg tenslotte de kans correspondent te worden van het eerste sociaal-demokratische dagblad van Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. Nam vervolgens plaats in verscheidene Stuttgarterse partijposten en werd stilaan een personaliteit. In Oktober 1912 werd hij onder de wapens geroepen. Spijt zijn anti-militaristische opvattingen werd hij toch soldaat. Hij deserteerde echter en vestigde zich te Parijs, waar hij terug correspondent werd van sociaal-demokratische dagbladen. Om het Pruisisch militarisme beter te kunnen bestrijden trok hij terug naar Duitsland alwaar hij in 1910 gedurende negen maand opgesloten werd als militaire gevangene (275 dagen). Toen kwam de oorlog en werd hij ingelijfd om in 1915 op het front van Becelare gewond te worden. Hij werd naar het veldhospitaal van Moortzele gestuurd en vandaar naar Gent. Na de herstelperiode werd hij onbekwaam verklaard maar aangesteld als secretaris van de militaire hoofd-geneesheer- van de etappedoktor - die zijn kantoren had in het Justitiepaleis en later op het n° 54 van de Veldstraat dat bewoond was door de zogenoemde "Baron Champagne".

Op 11.7.1916 werd te Melle, door een groep sociaal-demokraten tijdens een geheime vergadering besloten tot de stichting van de "Gentsche Soldatenbond" waar hij de eerste voorzitter werd. De centrale geheime inlichtingsdienst bevond zich in de Mageleinstraat, in de Pasterbakkerij Bressou, waar de documenten werden verzameld en bewaard die tot het samenstellen van het genoemde werk "ETAPPELEVEN.." hebben geleid.

ANTWOORD OP VRAAG NR. 17 van Mej. Rita Dhanens over de Bagattenstr.

- door ir. R. Roels: in "Aardrijks- Geschiedkundige Beschrijving der stad Gend, voor de jeugd; met eene kaart" door P. Jonglas (1834) lezen wij tekstueel: "De Bagattestraat, welke in de St. Pietersnieuwstraat uitloopt, werd ooulings de Pagatterstraat genoemd, waarschijnlijk van Pagani: heiden; dewijl men wil, dat ook in deze streek, St. Amandus, den heidenen het geloof zou gepredikt hebben."

- door Pierre De Caluwe: Volgens V. FRIS in zijn "Oude Straatnamen van Gent" is de herkomst van de naam Bagattenstraat zeer duister. De etymologie ervan is ons onbekend.

De oudste vermelding ervan komt voor in de stadsrekeningen (1378) als Pagatter- of Pergattenstraat. Volgens Ch.L. Diericx in zijn "Mémoires sur la ville de Gand", deel II, blz. 353, betekende dit woord: Pagani, dit is Heidenstraat.

Anderen willen dat Bagattenstraat van Pachterstraat of Bachterstraat zou afgeleid zijn, wat Achterstraat zou betekenen.

De Franse vertaling "Rue des Baguettes", welke dateert van 1812 berust op een loutere vergissing.

- door M. Van Wesemael: Het volstaat een plattegrond van Oud-Gent te bekijken om wellicht met verbazing te ontdekken dat het destijds in onze stad wemelde van gaten. Die gaten kunnen zowel iets te maken hebben gehad met een waterloop, dus een opening of weg tussen twee vakken van die waterloop. Denk daarbij aan Windgaten (Lange Violettenstraat); Paddegat (kruising van Oude Leie en nieuwe Leie bij Baudelohof); Rendelgat (overdekte uitmonding van een oude Leie-arm bij Minnemeersbrug).

Gaten kunnen ook toegangswegen, doorgangen, passages of nauwe straatjes geweest zijn leidend naar open pleinen, weiden of bouwland: Wisselgat (bij Blankenbergestraat); Rodegat (tussen Kortrijkse Steenweg en Maaltebruggestraat); Ingelandgat; Koutergat. Het Scheyergat was de meest enge van de stadspoorten. Dus nogmaals een doorgang. Volledigheidshalve weze erop gewezen dat tussen kusten of banken gelegen zeestraten eveneens gaten genoemd worden: Brielsche Gat, Veersche Gat, Kattegat. Het woord in de betekenis van smalle weg of bij uitbreiding van straat vinden we terug in andere Germaanse talen: gade in het Noors, gate in het Zweeds, Gasse in het Duits.

Wat nu gedacht van Bagattenstraat? Ook een gat-toponiem?

Lang hebben de historici lelijk verveeld gezeten met de verklaring van die straatnaam. Het feit dat onze oorspronkelijk eentalig Vlaamse straatnamen gedurende de 19de eeuw (en tot een flinke sprong in de 20ste) met Franse (?) vertalingen (?) opgescheept zaten, vertalingen die meer leken op gewilde dubbelzinnigheden of op alles behalve onschuldige fantasietjes, was stellig niet van aard om het geven van een zinnige verklaring gemakkelijk te maken.

Stelde Ch. L. Diericx (Mémoires, II, blz. 353) niet sprekend van de Bagattestraat dat deze "que l'on nomme par corruption de bagette-straete, la rue des baguettes: on l'appela jadis de pagatter straete: mot qui dérive probablement de pagani, payens, et semble signifier la rue des payens". Commentaar overbodig.

De eerste die over het geval een verantwoorde mededeling ten beste gaf was Alfons van Werveke (De Namen van de Straten der Stad Gent, Gent, 1919). Hij begint met een lange reeks verschillende schrijfwijzen van de naam op te geven: Pergattenstrate (1328); Pargattenstrate (1332); Pergatterstrate (1353); Pargatterstr. (1353); Pagatterstr. (1358); Pagattenstr. (1360); Pagatterstr. (1362); Paghatterstr. (1365); Baghatterstr. (1384); Pagattestr. (1387); Barghatterstr. (1403); Bagatterstr. (1405); Parghatterstr. en Baghatterstr. in hetzelfde stuk (1408).

Wel merkt Van Werveke terecht op dat de vormen met P ouder zijn dan die met B; doch ziet zich verplicht te besluiten met de bedenking: Wat de naam beteekent heb ik niet kunnen vinden. Niettemin stelt hij voor Bagattenstraat te vervangen door Pargatterstraat en Pargatter te vertalen door het niet bestaande woord Pargattes. Met zijn voorstel werd dan ook geen de minste rekening gehouden.

Veel wijzer maakt Fris ons evenmin (De oude Straatnamen van Gent, Gent, 1925). Na herinnerd te hebben aan Diericx'bewering schrijft hij: "Anderen willen dat Bagattenstraat zou beteekenen Pachterstraat of Bachter, Achterstraat". Ook hem is de etymologie van de naam onbekend.

We moeten wachten tot 1951 om aan het woord een gefundeerde verkla-

ring te zien geven. Inderdaad schreef Dr. M. Gysseling (inmiddels Uniprof. geworden) in dat jaar voor het Album Jan Lindemans een bijdrage de toponiemen Savaanstraat en Bagattenstraat behandelend. Wat hij in het Album over die straten poneerde herhaalde hij in zijn Gent's vroegste Geschiedenis in de Spiegel van zijn Plaatsnamen, Gent, 1954.

Ook hij gaat uit van heel wat gezant materiaal: namen uit 1268 (Pargatenstrate); uit 1329, 1349; 1351 (Pagaterstrate), 1354, 1359; 1392; 1393; 1399; 1428 (Begatterstrate).

Voor onze allerwege erkende autoriteit inzake toponymie is de Bagattenstr. wel degelijk een gat-toponiem. Wat het eerste lid van het woord betreft, hebben we te maken met de Middelnederlandse vormen parre of perre die hek betekenen.

Bagattenstraat = Pergat(t)enstraat = Hekgatenstraat = weg lopend door een opening of gat met hek gemaakt in een afsluiting of omheining. Vergeten we niet dat de omgeving er een landelijke was: denk maar aan de nabijgelegen Bloemstraat en Rozendaal.

BIBLIOGRAFISCHE SPROKKELINGEN.

1. HONDERD JAAR SINT-JOZEF. Op 18 juni 1972 vierde Sint-Jozefsparochie haar honderdjarig bestaan. Bij de vestiging van nieuwe industrieën langs de Brugse vaart en de Verbindingsvaart kreeg men na 1850 een aanzienlijke bevolkingsaan groei. De snelle groei liet vermoeden dat op de wijk 't Rabot een nieuwe parochie zou ontstaan. Hoe deze parochie groeide, wie bij deze groei betrokken was, de moeilijkheden en successen, dit alles werd voor u geschreven door Ere-schoolhoofd Roger Van Hamme. Het boekje "Honderd jaar gemeenschapsleven op de Sint-Jozefsparochie" is uitgegroeid tot een belangwekkend werk. Deze brochure werd ruim geïllustreerd met foto's van vroeger en nu. Zeer interessant is het urbanisatieplan van 1878 getekend door de heren Gevaert en Van Impe. Op dezelfde schaal werd een doorschijnend plan gemaakt van de huidige toestand van de Rabotwijk. Beide vergelijkende kaarten hebben uitgekapt een formaat van 40 X 40 cm. hierdoor krijgt men een zeer duidelijk beeld hoe deze wijk er honderd jaar geleden uitzag en hoe deze er nu uitziet. Een waardevol bezit van de Gentse Volks- en Heemkundige. Het boekje telt 70 blz. en kost slechts 60 F. Het is te verkrijgen bij de parochiepriesters of bij de heer Roger Tuytschaever, Wondelgemstraat 60, 9000 Gent.

R.T.

2. Rik Lanckrock - Romain Deconinck en het Gents Volkstoneel. Uitgegeven door "Het Gents Volkstoneel" VZW 1972 Secretariaat Adolf Samuelstraat 15, 9001 Gentbrugge. Een 50-tal bladzijden -niet genummerd - 30 foto's.
3. P.J. DE PUE, De schilder Judocus Van der Baren, in: Vlaamse Stam, tijdschrift voor familiegeschiedenis, Jg. VIII, nr. 6 juli 1972, blz. 367-372.
4. Prof. P. KLUYSKENS, Gent en Groot-Brittanië, XIX. Een dichter en een koningin, in DE GENTENAAR, 12 Juni 1972, blz. 8
IDEM, Who was Who in Gent, Gheeraert bijgenaamd den Duivel, in DE GENTENAAR, 26 juni 1972, blz. 8; 3 juli 1972, blz. 8; 10 juli 1972 blz. 8
IDEM, Een eeuw geleden kocht Gent het poortgebouw van 's Gravensteen aan in DE GENTENAAR, 17 juli 1972 blz. 8; De herstelling van het Gravensteen, id. 24 juli 1972, blz. 8; Uit het groot prentenboek van 's Gravensteen, id. 31 juli 1972 blz. 8.
5. A.BRESSERS, De Restauratiewerken van de St.-Niklaaskerk in: Onze Dekenijen, nr. 4, juli-aug. 1972, blz. 1-2.
6. V. SPEECKAERT, Geschiedenis van Gent, 7e vervolg, in: Onze Dekenijen, nr. 4, juli-aug. 1972, blz. 1-2.
7. Fred BRAECKMAN: Bond Beter Leefmilieu: Van Gent een Modelstad maken in: Nieuwsblad Touring Wegenhulp; jg. 24, nr. 12, 22 juni 1972, blz. 35
8. Oude Stede! Nieuwe Aders? in: De Mandel, Le Dizeau, 15e jg. nr. 2, juni 1972.

- - - - -

MEDEDELING.

Wegens plaatsgebrek wordt de rubriek Bibliotheek en Archief verschoven naar ons volgende nummer.

* * * * *

WE VESTIGEN ER DE AANDACHT VAN ONZE LEDEN OP DAT DE LANDDAG VOOR HEEMKUNDE DIT JAAR GEHOUDEN WORDT OP 9 EN 10 SEPTEMBER 1972 TE BOKRIJK.